

Bondestandens Interesse, det vil sige, som Ministeren bruger Citatet: i Bondestandens private Interesse? Dette benægter jeg paa det Bestemteste. Man har i Standstiden før Gnevoldsmagtens Indførelse haft Landets Torder fordelte mellem de forskjellige Stænder og undergivne en forskjellig, til hin Tids Opfattelse af Standsvæsenet passende Lovgivning, og man har under Gnevoldskongerne en Tidlang set Landlovgivningen behersket af Formynderprincippet; der iøvrigt ogsaa ordnede alle andre Lovgivningsomraader i Overensstemmelse med de herskende Ansuelser om, hvad der krævedes af Almenvellet. Men man har mig bitterligt aldrig vedkjendt sig, at man var berettiget til at lovgive uden Hensyn til Almenvellets Krav. Hvad iøvrigt Adelsens Tordegods angik, da kjendte man ikke før 1660 med Hensyn til Brugsretten til nogen Forskel mellem Hovedgaardsjord og Bøndejord, men Torden ejedes med den selvsamme Ret til Brug af, hvad man nu kalder Hovedgaard og Bøndegaard; ligesom Torden i den gamle danske Landsdel Skaane endnu den Dag idag. Hvad angaar Lovgivningsværet under Gnevoldskongerne, saa medførte Formynderprincippet, at man i Almenvellets formentlige Interesse paalagde alle Næringsveie Indskrænkninger, saa at man f. Ex. endog for Byernes Vedkommende fik Forordninger, der paabød, at ingen Leilighed maatte staa ledig uden Beboere, og at man en Tidlang ikke kunde drive 2 Hovedgaarde paa een Gang uden kongelig Bevilling. Jeg veed naturligvis ikke, fra hvilket Tidspunkt i Historien Indenrigsministeren mener, at man har begyndt at paatægge Eierne byrdefulde Indskrænkninger i Brugsretten af Bøndergods til Fordel for Bondestanden; men jeg skal tillade mig at begynde med nogle af de Forordninger, som ofte ere anførte til Bevis for Indenrigsministerens og lignende Paastande*). Forordningen af 19de Marts 1790, ved hvilken Fæstetvang

blev indført, nævner i Motivterne „Agerdyrningssvæsenets Opretholdelse og Bondestandens Haandhævelse i dens Rettigheder“. Derefter defineres i den paafølgende Del af samme Passus de omtalte Rettigheder at være den Fæsterne ved Loven hjemlede „Besiddelsesret for dem selv og deres Efter“. Som man kan se af den berømte Jurist Stamps trykte*) og utrykte Erklæringer, var den i Forordningen af 19de Marts 1790 udtalte autentiske Fortolkning rigtig; men i Forordningens Præmisses ere Bondestandens Rettigheder dog knyttede til Agerdyrningssvæsenets Opretholdelse, som var af almen Interesse. I Forordningen af 14de Januar 1740 motiveres Forbudet mod uden Bevilling at nedlægge Bøndergaarde ved, at Proprietærens „øvrige Bønder betynges med mere Høveri, Landet blottes for Indbyggere, og Kongen lider Afgang i Konsumptionsintraderne“. Altsaa ogsaa her anføres Grunde, hentede fra Hensynet til det almene Vel. I Forordningen af 6te Juni 1769 er det Forebyggelsen af „Bondestandens Formindskelse og Hovoriets Forøgelse“, der er det afgjørende Hensyn, saa at selv i denne saa ofte misstyrede Forordning er det statsøkonomiske Hensyn, som ere de afgjørende. Forinden jeg gaar vi-

*) Som Exempel skal jeg henvise til Stamps Erklæring fra Aaret 1760, tredje Del, Pagina 74 (Erklæring XII over Kammerkollegiets Forslag til Forandring i Forordningen af 29de April 1752, der handler om norske Landboforhold):

„I Danmark paa Landet, hvor man langt mere end i Norge er vant til Fæstekontrakter, paa Livstid, (hvilket let kan erfares ved at sammenholde Danske Lovs 3die Bogs 13de Kapitel med Norske Lovs 3die Bogs 14de Kapitel), og hvor man snart ikke veed af anden Kontrakt at sige, veed jeg dog ikke, at det er en Proprietær eller Selveierbonde forbuden at leie en Gaard eller et Hus til en anden, enten paa visse Aar eller paa de Villkaar, at han efter et Fjerding- eller Halvaars lovlige Opstgelse skal forlade Stedet og flytte bort“.

Wil man efterse Stamps Forslag angaaende den fordelagtigste Maade, paa hvilken Hs. Majestæts Gods i Ods-Ge. ved kunde bortsalges (det findes i Erklæringens 2den Del LXXXVIII. etc. Pag. 545 etc.) saa skal man finde, hvor stor en Vægt han lagde paa, at Godset kunde overgaa til Bønderne som Selveiendom. Maaffe vil dette tillægge hans ovenfor anførte Udsagn om, at der ingen Fæstetvang hvilede paa Bøndergaarde i Danmark paa hans Tid, en større Vægt hos Udskillige.

*) En stor Del af, hvad jeg har anført til Styrke for min Opfattelse af Retforholdet, samt en god Del af de historiske Oplysninger, min Betænkning indeholder, er hentet fra et lille Skrift af N. N., som udkom i Kjøbenhavn hos Boghandler Høst i 1853.